

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

HAN - TÜRKİYE

(Başvuru no: 50997/99)

KARAR

(Özet Çeviri)

STRAZBURG

13 Eylül 2005

Bu karar, AIHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kesinlik kazanacaktır. Üzerinde şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.

Han – Türkiye Davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Daire),

Başkan J.-P. COSTA,
Yargıçlar A.B. BAKA,
R. TÜRMEEN,
K. JUNGWIERT,
M. UGREKHELIDZE,
A. MULARONI,
D. JOCIENE

ve *Bölüm Sekreteri* S. DOLLE'nin katılımı ile 30 Kasım 2004 ve 25 Ağustos 2005 tarihinde kapalı oturumda toplanmış ve 25 Ağustos 2005 tarihinde izleyen kararı vermiştir:

USUL

1.Dava, Tahir Han ("başvuran") isimli Türk vatandaşının, 2 Ağustos 1999 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Hürriyetlerin Korunması Sözleşmesi'nin 34. maddesine dayanarak Türkiye Cumhuriyeti aleyhine AİHM'ne yaptığı başvurudan (no. 50997/99) kaynaklanmaktadır.

2.Başvuran, Ankara Barosu'na bağlı S. Kaya isimli avukat tarafından temsil edilmiştir. Bu davada, Türk Hükümeti ("Hükümet"), AİHM'deki yargılama için herhangi bir Ajan tayin etmemiştir.

3.Başvuru, AİHM'nin Dördüncü Dairesi'ne tevzi edilmiştir (Mahkeme İç Tüzüğü, 52 § 1. madde). Bu Daire'de davaya bakacak olan bölüm (AİHS, 27 § 1. madde) 26 § 1. maddede öngörüldüğü üzere oluşturulmuştur.

4.5 Mayıs 2003 tarihinde AİHM, başvuruyu Hükümet'e bildirmeye karar vermiştir (42 § 1. madde).

5.1 Kasım 2004 tarihinde, AİHM, Dairelerinin kompozisyonunu değiştirmiştir (25 § 1. madde). Bu dava, yeni oluşturulmuş olan İkinci Daire'ye tevzi edilmiştir (52 § 1. madde).

6.30 Kasım 2004 tarihli bir kararla, AİHM, başvurunun kısmen kabuledilebilir olduğunu ilan etmiştir. Başvuranın, ifade özgürlüğüne yapıldığı iddia edilen müdahaleyi, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ve Cumhuriyet Başsavcısı'nın görüşlerinin başvurana iletilmemesine ilişkin şikayetlerini incelemeye almıştır.

OLAYLAR

I.DAVA ŞARTLARI

7.Başvuran 1960 doğumludur ve Adana'da ikamet etmektedir.

8.Olayların gerçekleştiği tarihte, başvuran Halkın Demokrasi Partisi (bundan sonra "HADEP" olarak anılacaktır) üyesi idi.

9.26 Haziran 1994 tarihinde, başvuran, HADEP'in birinci olağan kongresinde bir konuşma yapmıştır. Üç polis memurunun 30 Haziran 1994 tarihinde kaydettiği konuşma metnine göre şunları söylemiştir:

" ... "

10.Bu noktada, başvuranın konuşması kongre başkanı tarafından kesilmiştir. Başvuran, Parti tüzüğünü eleştirmesinden dolayı azarlanmıştır.

11.31 Ocak 1996 tarihinde, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısı, başvuranı, Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesine göre bir suç olan, Devlet'in bölünmez bütünlüğüne karşı propaganda yapmakla suçlayan bir iddianame hazırlamıştır.

12.Başvuran, 14 Kasım – 16 Aralık 1996 tarihleri arasında tutuklu yargılanmıştır.

13.16 Aralık 1996 tarihinde, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, başvuranın avukatı, müvekkilinin “Kürtçe” ve “Kürdistan” gibi sözcükler kullandığını inkar etmemiştir. Ancak, bir bütün olarak alındığında, konuşmasının, Devlet'in bölünmez bütünlüğüne karşı propaganda olmadığını ileri sürmüştür. Avukat ayrıca, müvekkilinin, AİHS'nin 10. maddesi ile garanti altına alınan konuşma özgürlüğüne işaret etmiş ve beraatını talep etmiştir.

14. 22 Ocak 1997 tarihinde, bünyesinde bir askeri yargıç olan, üç yargıçtan müteşekkil Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi heyeti, başvuranı, Terörle Mücadele Yasası'nın 8 § 1. maddesi uyarınca suçlu bulmuş ve bir yıl hapis ve para cezasına çarptırmıştır. Özellikle, başvuranın, kendi kaderini tayin etme hakkına ilişkin olarak Kürt milleti tarafından kullanılan her türlü yöntemin haklı olduğunu belirtmekle, Devlet'in bölünmez bütünlüğüne karşı propaganda yaptığı sonucuna varmıştır.

15.Başvuran, temyize gitmiştir. Konuşmasını bir siyasi parti toplantısında yaptığını ve yalnızca ülkenin sosyal ve ekonomik gelişimine ilişkin görüşlerini aktardığını ve bunu, ifade özgürlüğü kapsamında yaptığını belirtmiştir.

16.Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, başvuranın temyizinin esaslarına ilişkin yazılı görüşünü sunmuştur. Görüş, başvurana ileilmemiştir.

17.1 Mart 1999 tarihinde, Yargıtay, başvuranın temyiz gerekçelerinin temelsiz olduğunu tespit etmiş ve Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararını onamıştır.

18. 21 Aralık 2000 tarihinde, 4616 sayılı Şartlı Salıverilme ve Cezaların Ertelenmesi Yasası çıkarılmıştır. Buna paralel olarak, 12 Şubat 2001 tarihinde, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuranın hükmünü ertelemiştir. Sonuç olarak, başvuran, para cezasını ödememiş ve hapse gönderilmemiştir.

II.İLGİLİ İÇ HUKUK

19.İlgili iç hukuka ilişkin kapsamlı açıklama, *İbrahim Aksoy – Türkiye* (no. 28635/95 ve no. 34535/97, §§ 41-42, 10 Ekim 2000), *Incal – Türkiye* (9 Haziran 1998 kararı, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV, §§ 26-33) ve *Göç – Türkiye* ([BD], no. 36590/97, § 34, AİHM 2002-V) davalarında bulunabilir.

HUKUK

I.AİHS'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

A.Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin

20.Başvuran, AİHS'nin 6. maddesi kapsamında, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi heyetinde askeri yargıç bulunması dolayısıyla bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil yargılanmadığını ileri sürerek şikayetçi olmuştur. 6 § 1. maddenin ilgili bölümleri şöyledir:

“ Herkes, ..., gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının ..., hakkaniyete uygun ... görülmesini istemek hakkına sahiptir...”

21.Hükümet, Devlet Güvenlik Mahkemeleri’nin, Devlet’in güvenliği ve bütünlüğüne yönelik tehditlerle ilgilenmesi için kanunla kurulduğunu belirtmiştir. Bu davada, başvuranın, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin bağımsızlığına ilişkin meşru şüphelerinin olabileceğinin tespiti için hiçbir temel yoktu. Hükümet ayrıca, Devlet Güvenlik Mahkemeleri’nde askeri yargıç bulunmamasına ilişkin 1999 tarihli anayasa değişikliğine de değinmiştir.

22. AİHM, geçmişte benzer davalar incelediğini ve AİHS’nin 6 § 1. maddesinin ihlal edildiği sonucuna vardığını not etmiştir (bkz *Özel – Türkiye*, no. 42739/98, §§ 33-34, 7 Kasım 2002 ve *Özdemir – Türkiye*, no. 59659/00, §§ 35-36 , 6 Şubat 2003).

23.AİHM, bu davada farklı bir sonuca varmak için herhangi bir gerekçe görmemektedir. Devlet’in bölünmez bütünlüğüne karşı propaganda yapmaktan dolayı bir Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde yargılanan başvuranın, içinde bir ordu mensubu ve askeri yargıcın olduğu bir heyet tarafından yargılanmak hususunda endişelerinin olması anlaşılabilir. Bu anlamda, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin, davanın niteliği ile ilgili olmayan mülahazalardan gereksiz yere etkilenebileceği konusunda haklı olarak endişe duyabilir. Diğer bir ifadeyle, başvuranın, Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin bağımsız ve tarafsız olmaması konusundaki endişesi, objektif olarak haklı görülebilir (bkz. yukarıda anılan *Incal*, s. 1573, § 72, *in fine*).

24.Yukarıda anlatılanlar ışığında, AİHM, AİHS’nin 6 § 1. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir.

B.AİHS’nin 6 § 3 (b) maddesi kapsamındaki diğer şikayetlere ilişkin olarak

25.Başvuran, ayrıca, silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini, zira temyiz safhasında Cumhuriyet Savcısı’nın görüşlerinin kendisine bildirilmediğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda, AİHS’nin 6 § 3 (b) maddesine atıfta bulunmuştur (savunma hazırlamak için yeterli zamana ve kolaylıklara sahip olmak hakkı).

26. Başvuranın bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil yargılanma hakkının ihlal edilmesine dair yukarıdaki tespitini dikkatini alarak, AİHM, başvuranın AİHS’nin 6 § 3 (b) maddesi kapsamında yaptığı şikayetin incelenmesinin gerekli olmadığı kanısındadır (bkz. *Yanikoğlu – Türkiye*, no. 46284/99, §§ 22-23, 14 Ekim 2004, ve *Gümüş ve Diğerleri – Türkiye*, no. 40303/98, § 24, 15 Mart 2005).

III.AİHS’NİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

27. Başvuran, mahkumiyetinin ve cezasının, kendisinin düşünce ve ifade özgürlüğü hakkına haksız müdahale teşkil ettiğini öne sürmüştür. AİHS’nin 10. maddesine atıfta bulunmuştur; maddenin ilgili bölümleri şöyledir:

“1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. ...

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.”

28.Hükümet, başvuranın ifade özgürlüğü hakkına yapılan müdahalenin, 10. maddenin ikinci paragrafındaki hükümlerle uyumlu olduğunu öne sürmüştür. Söz konusu müdahale, Terörle Mücadele Yasası’nın 8. maddesine dayalı idi ve başvuranın mahkumiyeti, milli güvenlik ve kamu emniyetinin korunması açısından gerekli idi. Hükümet, ayrıca, başvuranın konuşmasının provokatif görüşler içerdiğini vurgulamıştır.

29. AİHM, başlangıçta, bu davadakine benzer konular ortaya koyan davalar incelediğini ve AİHS’nin 10. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir (bkz. özellikle, *Ceylan – Türkiye* [BD], no. 23556/94, § 38 AİHM 1999-IV, *Öztürk – Türkiye* [BD], no. 22479/93, § 74, AİHM 1999-VI, yukarıda anılan *İbrahim Aksoy*, § 80, *Kızılyaprak – Türkiye*, no. 27528/95, § 43, 2 Ekim 2003, ve yukarıda anılan *Gümüş ve Diğerleri*, §§ 14-19).

30. Bu davada, itiraz edilen mahkumiyetin, başvuranın 10 § 1. maddeyle korunan ifade özgürlüğüne müdahale teşkil ettiği kanısındadır. Müdahalenin kanun tarafından öngörüldüğünü ve 10 § 2. madde bağlamında meşru bir amacı olduğunu, ki bunun da toprak bütünlüğünü korumak olduğunu not eder (bkz. *Yağmurdereli – Türkiye*, no. 29590/96, § 40, 4 Haziran 2002). Dolayısıyla AİHM, davanın incelenmesini, müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekli” olup olmadığı sorusu ile sınırlı tutacaktır.

31. AİHM, bu davayı içtihadı kapsamında incelemiştir ve Hükümet’in, yukarıda anılan kararlardan farklı bir sonuca varılmasını sağlayacak herhangi bir kanıt veya argüman sunmadığı kanısındadır. AİHM, hakkında şikayet bulunan konuşmada kullanılmış olan ifadeleri özellikle dikkate almıştır. Ayrıca, davanın geçmişini ve özellikle, terörizmin önlenmesine ilişkin sorunları dikkate almıştır (bkz yukarıda anılan *İbrahim Aksoy*, § 60 ve yine yukarıda anılan *Incal*, § 58).

32. Bu bağlamda, AİHM, sözkonusu konuşmanın, Türkiye’nin, Kürt sorununa ilişkin politikalarının eleştirel bir değerlendirmesini içerdiğini; ancak Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin hakkında şikayet bulunan konuşmanın bölücü propaganda içerdiği kanısında olduğunu gözlemler (bkz yukarıdaki 13. paragraf). AİHM, Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından verilen kararın gerekçelerini incelemiştir ve bunların, başvuranın ifade özgürlüğüne müdahaleyi haklı kılmak için yeterli olmadığı kanısındadır (bkz. *mutatis mutandis*, *Sürek – Türkiye* (no. 4) [BD], no. 24762/94, § 58, 8 Temmuz 1999). Bir bütün olarak alındığında, başvuranın konuşmasının, şiddeti, silahlı direnişi veya başkaldırıyı teşvik etmediği ve dolayısıyla bir nefret konuşması teşkil etmediği kanaatindedir. AİHM’ye göre, önlemin gerekliliğini incelemeye, bu, temel faktördür (*Sürek – Türkiye* (no. 1) [BD], no. 26682/95, § 62, AİHM 1999-IV ve *Gerger – Türkiye* [BD], no. 24919/94, § 50 , 8 Temmuz 1999 tarihli kararları karşılaştırınız).

33.Yukarıdaki mülahazaları dikkate alarak, AİHM, başvuranın mahkumiyetinin gözetilen amaçlarla orantısız olduğu ve dolayısıyla, demokratik bir toplumda gerekli” olmadığı sonucuna varmıştır. Buna göre, AİHS’nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

34. AİHS’nin 41. maddesi şöyledir:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Tazminat

35. Başvuran, 7,500 Euro maddi, 7,500 Euro manevi tazminat talep etmiştir.

36. Hükümet, bu miktarların aşırı ve kabul edilmez olduğunu ifade etmiştir.

37. Maddi tazminata ilişkin olarak, AİHM, 6 § 1. maddeye uygun yargılamanın sonuçlarının ne olabileceğine dair spekülasyon yapamayacağı kanısındadır. Ayrıca, kazanç kaybına ilişkin olarak, AİHM, kendisine sunulmuş olan kanıtların, başvuranın, AİHS’nin 10. maddesinin ihlalinden kaynaklanan kazanç kaybının kesin miktarını ortaya koymadığı kanısındadır (benzer bir tespit için bkz, *Dicle – Türkiye*, no. 34685/97, § 30, 10 Kasım 2004). Dolayısıyla AİHM bu talebi reddeder.

38. 10. maddeye ilişkin manevi tazminatla ilgili olarak, AİHM, yukarıdaki (33. paragraftaki) tespitini hatırlatır ve başvurana manevi tazminat ödenmesi gerektiğini, zira dava şartları içinde belirli bir sıkıntı yaşamış olması gerektiği kanısındadır. Buna göre, benzer davalarda ödenmesine karar verdiği miktarları dikkate alarak ve AİHS’nin 41. maddesi gereğince eşitlik temelinde değerlendirme yaparak, AİHM, bu bağlamda başvurana 5,000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

39. AİHM, ayrıca, 6. madde ihlali tespitinin, başvuranın uğradığı manevi zarar için başlı başına yeterli tazmin teşkil ettiği kanısındadır (yukarıda anılan *Incal*, s. 1575, § 82, ve *Çıraklar*, 28 Ekim 1998 kararı, *Reports* 1998-VII, § 45).

40. AİHM, bir başvuranın, AİHS’nin 6 § 1. maddesi kapsamında, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanmadığını tespit ettiği durumlarda, prensip olarak, en uygun tazmin şeklinin, başvuranın bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından derhal yargılanmasını sağlamak olduğu kanısındadır (*Gençel – Türkiye*, no. 53432/99, § 27, 23 Ekim 2003).

B. Mahkeme masrafları

41. Başvuran, herhangi bir destekleyici belge ortaya koymaksızın, yerel mahkemelerde ve AİHM’deki yargılama masrafları için 5,000 Euro talep etmiştir.

42. Hükümet, bu taleplere itiraz etmiştir.

43. Elindeki bilgiler temelinde yaptığı değerlendirme ile, AİHM, başvurana bu başlık altında 1,000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

C. Gecikme faizi

44. AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç yüzde puanı eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

YUKARIDAKİ GEREKÇELERE DAYANARAK AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin şikayetle ilgili olarak AİHS'nin 6 § 1. maddesinin ihlal edildiğine;

2. AİHS'nin 6 § 3 (b) maddesi kapsamında yapılan şikayeti incelemenin gerekli olmadığına;

3. AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine;

4. AİHS'nin 6. maddesine ilişkin olarak, ihlal tespitinin manevi tazminat için başlı başına yeterli tazmin teşkil ettiğine;

5. (a) Sorumlu Devlet'in, AİHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, uygulanabilecek her türlü vergiden muaf olmak ve ödeme gününde davalı Devlet'in ulusal para birimine çevrilmek üzere, başvurana

(i) AİHS'nin 10. maddesi kapsamında yaptığı şikayeti için 5,000 Euro (beş bin Euro) manevi tazminat;

(ii) yargılama masrafları için 1,000 Euro (bin Euro) ödemesine;

(b) Yukarıda anılan üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç yüzde puanı eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak uygulanmasına;

6. Başvuranın adil tazmin talebinin kalan kısmının reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İngilizce hazırlanmış ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. maddeleri uyarınca 13 Eylül 2005 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

S.DOLLE
Sekreter

J.-P. COSTA
Başkan